

Jezična kompetencija

Tihana Radojčić, profesorica hrvatskoga jezika i književnosti, viša savjetnica i voditeljica Odjela za opće poslove, Agencija za odgoj i obrazovanje

Pisani rad na stručnom ispitu pokazuje sposobnost pripravnika da svoja teorijska znanja prikaže stručno i jezično ispravno. U članku se navode neka pravila hrvatskoga standardnoga jezika u odabiru stila i leksika, gramatici i pravopisu, te najčešće pogreške u pisanim radovima odgajatelja pripravnika na stručnim ispitima.

Pisani rad na stručnom ispitu

Prvi korak u polaganju stručnoga ispita jest pisana obrada jedne od tri ponuđene stručne teme. Pisanje traje četiri sata, a dozvoljena je uporaba pravopisa hrvatskoga jezika. Pisani rad na stručnom ispitu ocjenjuje se tematski-sadržajno i jezično-stilski. Tematski-sadržajno pisani rad mora pokazati poznavanje metodičke i stručne literature vezane za temu, sposobnost da se teorija oprimjeri, praktično iskustvo, misaoni odnos prema temi i logičan zaključak. Uloga profesora hrvatskoga jezika jest ocijeniti primjenu stilskih i kompozicijskih, leksičkih, gramatičkih i pravopisnih obilježja u pisanom uratku pristupnika.

Stil pisanoga rada

Stil pisanoga rada na stručnom ispitu treba biti primjeren stručnom radu, što znači da treba izbjegavati obilježja **književno-umjetničkoga** (jezik je umjetničke književnosti individualan te je u njemu sloboda neograničena), **administrativno-poslovnoga** (npr. česta uporaba pleonazama tj. izražava-

vanja istoga sadržaja dvjema ili s više riječi: *kako i na koji način, no međutim, najoptimalnije*), **novinarsko-publicističkoga** (npr. uporaba ekspresivnih sredstava: *Vjerujte! Dođite! Tko to može?!*) ili žurnalizama (*zahlađeni odnosi, neriješeno pitanje*) i **razgovornoga** (npr. uporaba svih mogućih 'izama' – dijalektalizama, regionalizama, barbarizama ili uporaba čestica: *evo, eto, gle*) funkcionalnog stila. Analizom je utvrđeno da su u pisanim uracima na stručnom ispitu odgajatelja pripravnika najbrojnije osobitosti administrativno-poslovnog stila, zatim književno-umjetničkog pa novinarsko-publicističkog stila. Ono što je važno upamtiti jest to da svaki funkcionalni stil ima svoja pravila, što znači da nešto što je točno u jednom stilu nije *primjereno* u nekom drugom. Zato je vrlo važno poznavati funkcionalne stilove hrvatskoga standardnog jezika kako bi se izbjegle pogreške u uporabi.

Odabir leksika

Pisani rad na stručnom ispitu treba biti napisan hrvatskim standardnim

jezikom. Pri odabiru leksika treća, kad god je to moguće, koristiti hrvatske prevedenice umjesto stranih riječi (poput *participirati, diferencirati, revidirati, demonstrirati, kompenzirati*) osim kad je riječ o stručnim terminima i internacionalizmima (uglavnom su to riječi iz klasičnih jezika, angloameričke riječi). Prema analizi, većina odgajatelja pripravnika u pisanom radu na stručnom ispitu koristi leksik koji pripada hrvatskom standardnom jeziku.

Gramatičke zakonitosti

S obzirom na to da je pisani tekst slijed međusobno povezanih rečenica koje govore o istoj temi koje su logički i gramatički organizirane u smislenu cjelinu, posebnu pozornost treba obratiti na gramatička pravila koja podrazumijevaju primjenu fonoloških, morfoloških (posebno tvorbenih) i sintaktičkih zakonitosti. Najčešće gramatičke pogreške su u uporabi: **futura drugog** (ili prezenta svršenog glagola) u zavisnosloženim rečenicama (vrlo je česta uporaba futura prvog i u glavnoj i u zavisnoj rečenici, npr. *Ako ću imati vremena, onda ću doći.*, umjesto *Ako budem imao vremena, onda ću doći*; **futura prvog** (kod glagola koji završavaju na *-ti* krajnje se *-i* iz infinitivnog nastavka gubi kad se infinitiv glagola nađe ispred glagolske enklitike, npr. *gledati ću, slušati ću* umjesto *gledat ću, slušat ću*; **orista glagola biti** (*ja bi, mi bi* umjesto *ja bih, mi bismo*), **glagolskog pridjeva radnog** (*djeca su uzeli* umjesto *djeca su uzela*), **sročnosti** (slaganju subjekta s predikatom u licu, rodu i broju, npr. *dijete je bilo*), **instrumentalu društva i sredstva** (i načina)

poput *došao sam s vlakom* umjesto *došao sam vlakom*, **akuzativu muškog roda**: koji (za neživo), kojega (za živo), npr. *Čovjek kojega vidim. Film koji volim.*

Stilski neobilježenim redom riječi smatra se poredak: subjekt, predikat, objekt, priložne oznake (*Ivan čita knjigu u knjižnici subotom.*), a atribut, apozicija i predikatni proširak stoje bliže onim riječima koje su im u rečenici otvorile mjesto (*Naš prijatelj Ivan rado čita knjige s prijateljima u velikoj knjižnici subotom.*). Također, u stilski neutralnom redosljedju zavisna je rečenica većinom iza glavne (*Javi se ako smisliš nešto dobro*). Iako je inače red riječi u rečenicama hrvatskog standardnog jezika relativno slobodan, ipak ima pravila koja su obvezatna (zbog ritmičko-intonacijskih razloga): automatsko namještanje neneaglasnica – zanaglasnica i prednaglasnica, tj. riječi bez vlastita naglasaka (*Jeste li dobro putovali? Vidio ga je samo jednom. Jedan od ljudi, koji su prolazili, rekao je... Jedan je od ljudi, koji su prolazili, rekao... ali ne i Jedan od ljudi, koji su prolazili, je rekao...*) Česte su pogreške u (ne)sklanjanju brojeva (npr. rijetko se nalazi oblik *četiri*, *četiriju*, *četirima*... i sl.) i razlikovanju jedinki istoga ili različitoga spola (npr. *četvero*, *četvorica* ili *četiri*).

Pravopisanje

Pisani rad treba biti napisan u skladu s hrvatskim pravopisom. To se posebno odnosi na pisanje *č* i *ć*, *s* i *sa* (*sa* se piše samo kad sljedeća riječ počinje sa *s*, *š*, *z*, *ž*, *ps*, *ks*) alternacije *ije/je/e/i* (posebno se često griješi u pisanju: *dijete*, *djeteta*, *dječji*, *djetetov*; *zahtijevati*, *zahtjevan*, *zahtjev*; *primijeniti*, *primjena*; *promijeniti*, *promjena*), velikog i malog početnog slova (nerijetko se griješi u pisanju naziva dokumenata, ustanova, vlastitih imena), negacije *ne*, sastavljenog i rastavljenog pisanja (česte su pogreške u pisanju dvopojmovnih pridjevskih složenica, npr. *odgojno-obrazovni*). Relativno je česta uporaba riječi iz stranih jezika te se griješi u njihovu pisanju (posebno sklanjanju) npr. u *shoppingu*, u *reality showu*.

Vrlo je važno poštovati zakonitosti

interpunkcije (pisanje točke, upitnika, uskličnika, zarez, nizanje, suprotnost, naknadno dodavanje, isticanje, inverzija), točke-zareza, crte, dvotočke, navodnika, zagrade i dr.), koja je usko povezana s komunikacijskim ustrojem rečenice. Što se tiče rastavljanja riječi, u sljedeći se redak prenosi onaj dio riječi koji sam za sebe može činiti slog (od najmanje dvaju fonema) ili više slogova *na-da-le-ko*.

Također je važno napomenuti da ne postoji jedan, općeprihvaćen način navođenja bibliografskih jedinica (autor, naslov, mjesto izdanja, izdavač, godina izdanja), ali je važno odabrani model dosljedno primjenjivati u cijeloj tekstu.

S obzirom na dublete i varijante u načinu pisanja u hrvatskome standardnom jeziku, odgovarajući pripravnici uglavnom su se dosljedno držali odabranog pravopisnog načela.

Pristupnici griješe i u pisanju upravno-ga odnosno neupravnoga govora '*Bili smo*', reče *Ivan*, '*u školi*'. *Rekao je da su bili u školi*.

Najčešće pogreške

U pisanim su radovima na stručnom ispitu relativno česte sintagme, izrazi i riječi koje nisu u duhu hrvatskoga jezika ili se griješi u njihovoj uporabi poput: *bez da* (umjesto *a da ne*), *često puta* (umjesto *često*), *dječiji* (umjesto *dječji*), *dobijati* (umjesto *dobivati*), *donešeno* (umjesto *doneseno*), *dozvoliti* (umjesto *dopustiti*), *pričati* u smislu *govoriti* (*pričati engleski* umjesto *govoriti engleski*), *komicirati koga* (umjesto *komunicirati s kim*), *kontaktirati koga* (umjesto *kontaktirati s kim*), *sići dolje* (umjesto *sići*), *skoncitrirati se* (umjesto *koncentrirati se*), *obzirom na* (umjesto *s obzirom na*), *zadnji* i *posljednji*, *zahvaliti* i *zahvaliti se*, *prijedloga zbog* (izricanje uzroka) i *radi* (izricanje namjere). Pozornost bi trebalo obratiti i na uporabu oblika *bojiti* (a ne *bojati*), *brojiti* (a ne *brojati*). Također, pristupnici uglavnom ne razlikuju *gdje* (mjesto npr. *u školi*), *kamo* (cilj kretanja npr. *u školu*), *kuda* (predio *prolazim cestom*, *šumom*). Pogreške su i u sklanjanju ženskih i muških imena odnosno pre-

zimeni – u hrvatskome se jeziku sklanjaju muška prezimena, a ženska se ne sklanjaju: *Volim Ivanu Brlić-Mažuranić. Volim Antuna Branka Šimića*. Tuđa vlastita imena prilagođuju se oblično i tvorbeno hrvatskome jeziku tako da im se pridodaju hrvatski nastavci i do-metci: *Virginia, Virginie, Virginii; Sarah, Sare, Sari; George, Georgea, Georgeu; Francesco, Francesca, Francescu; Shakespeare, Shakespearea, Shakespeareu; Dumas, Dumasa, Dumasu*. Što se tiče sklanjanja kratica, važno je znati pravilo po kojemu se rod slozene kratice određuje prema njenom izgovornom obliku pa je tako: *AZOO, AZOO-a, AZOO-u; CIA, CIA-e, CIA-i; MUP, MUP-a, MUP-u*.

Zaključak

Nezahvalno je govoriti o normi, ali jezična je norma neizmjerljivo važna – izgrađen standardni jezik dio je napretka i duhovne i materijalne civilizacije. Jezična kultura dio je opće kulture (jezični bonton). Jezična norma dio je kulturne norme, a time i dio općedruštvenih normi. Samo pozitivnim stavom prema standardnom hrvatskom jeziku moći ćemo ga razumjeti, naučiti, poštovati i voljeti i na taj način biti govorni model djeci od najranije dobi.

Pripremili smo za vas